

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראל זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חֵמְדָּה יָמִימָה

HEMDAT YAMIM

קרח תשע"ו

פרשת שבוע

משה אמת ותורתו אמת

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

העימות שהתעורר ברגע שקורח ערער על מנהיגותו של משה רבנו, פותח את פרשתנו. הטענות של קורח וחבריו מתוארות בפסוק הבא:

"וַיִּקְהָלוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב לָכֵם כִּי כָל הָעֵדָה כְּלָם קְדָשִׁים וּבְתוֹכְכֶם יִקְנֹךְ וּמִדֹּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל קְהַל יִקְנֹךְ" (במדבר ט"ז ג). תחילת דבריהם "רב לָכֵם" וסוף דבריהם "ומִדֹּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ" רומזים לכך שמדובר כאן בתאוות שלטון ובוויכוח על כח ושררה. כך הסביר גם המדרש הבא: "אתה מלך, ולאהרן אחיך עשית כהן גדול, ולא צוה הקדוש ברוך הוא אלא מדעתך אתה נותן שררה לכל מי שתרצה" (מדרש אגדה (בובר) במדבר פרשת קרח פרק טז סימן ג). אומנם הטענה: "כִּי כָל הָעֵדָה כְּלָם קְדָשִׁים וּבְתוֹכְכֶם יִקְנֹךְ" מושכת את הדיון לכיוון אחר, מחלוקת רוחנית אודות הדרך הנכונה להתקרב אל הקב"ה ואיך לעבוד אותו. כך הבינו גם חז"ל במדרשים אחרים, שהרחיבו את היריעה מעבר למה שמופיע במפורש בכתוב. וז"ל המדרש: "ויקח קרח מה כתיב למעלה מן הענין (במדבר ט"ו [נסוף פרשת שלח]) ועשו להם ציצית, קפץ קרח ואמר למשה טלית שכולה תכלת מהו שתהא פטורה מן הציצית, א"ל חייבת בציצית, א"ל קרח טלית שכולה תכלת אין פוטרת עצמה ארבע חוטין פוטרות אותה, בית מלא ספרים מהו שיהא פטור מן המזוזה..." (במדבר רבה (וילנא) פרשת קרח פרשה יח ג).

ניתן להסביר כי המחלוקת הרוחנית הייתה כיסוי לתאוות השלטון וכך אין מחלוקת בין המדרשים. בדברינו השבוע ננסה להוכיח כי הייתה מחלוקת רוחנית.

משה רבנו, שהבין את הסכנה לדורות, נקט בצעד חמור, מפתיע ולכאורה חד פעמי. הוא הכריז:

"וְאִם בְּרִיָּאָה יִבְרָא יִקְנֹךְ וּפְצָתָהּ הָאֲדָמָה אֵת פִּיהָ וּבִלְעָה אֹתָם וְאֵת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם וְיָרְדוּ חַיִּים שְׂאֵלָה וַיִּדְעָתֶם כִּי נִאֲצוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֵת יִקְנֹךְ" (שם, שם ל).

עיון בספר ישעיהו מגלה שגם הוא ניבא על עונש דומה:

"לִכֵּן הִרְחִיבָה שְׂאֵל נִפְשָׁהּ וּפְצָתָהּ פִּיהָ לְבָלִי חֵן וְיָרְדָה הַדְּרָה וְהִמּוֹנָה וּשְׂאֵנָה וְעֵלְזָה בָּהּ" (ה' יד).

נסביר כי הנביא השתמש בלשון התורה, כדי לקשר בין שתי הפרשיות וכדי שנוכל להקיש מן האחת אל השניה.

מעיון ראשוני בדברי הנביא, נראה כי ישעיהו הבטיח עונש זה לחבורת שיכורים, שבזבזה את ימיה ולילותיה בשתי יין ושכר כשתזמורת הנעימה להם, לכאורה, את זמנם. וז"ל הכתוב:

"הוֹי מְשֻׁכְּמֵי בִבְקָר שִׁכְרֵךְ יִרְדְּפוּ מֵאַחֲרַי בְּנִשְׁפֵי יַיִן יִדְלִיקֶם: וְהִנֵּה כְנֹזֵר וְנִבְלֵל תָּף וְחִלְלֵל וַיַּיִן מְשֻׁתֵּיחֶם וְאֵת פֶּעַל יִקְנֹךְ לֹא יִבִּיטוּ וּמַעֲשֵׂה יָדָיו לֹא יָאוּ" (שם ה' יא-יב).

אומנם, עיון במקור קדום, שגם בו השתמש נביא באותם ביטויים, ישפוך אור גם על נבואת ישעיהו ויקשור שוב את הפסוקים לפרשת קורח.

לאחר שמשח שמואל הנביא את שאול כמלך, בסתר, הוא מסר בידו את הסימנים הבאים:

"וְחִלַּפְתָּ מָשֶׁח וְהִלָּאָה וּבָאתְךָ עַד אֶלֹן תְּבוֹר וּמִצְאֹף שֵׁשׁ שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים עֲלִים אֵל הָאֱלֹקִים בֵּית אֵל... וְאֶחָד נִשְׂא נִבְלֵל יַיִן... אַחַר כֵּן תָּבוֹא גִבְעַת הָאֱלֹקִים... וּפְגַעְתָּ חֶבֶל נְבִיאִים יִרְדִים מִהַפְּמָה וּלְפָנֵיהֶם נִבְלֵל וְתָף וְחִלְלֵל וְכְנֹזֵר וְהִמָּה מִתְנַבְּאִים" (שמואל א' ג-ה).

מחיבור כל המקורות שהזכרנו יחד, מתקבל כי המחלוקת על משה הייתה גם רוחנית! קורח חלק על תורת משה והציע תשובה אחרת לשאלה איך "עֲלִים אֵל הָאֱלֹהִים בֵּית אֵל"?

מכיוון שכל אמונתנו מבוססת על כך ש"משה אמת ותורתו אמת", משה רבנו היה חייב להגיב בחריפות על דברי קרח. לכן, גם מאות שנים מאוחר יותר כשבדורו של הנביא ישעיהו ניסו לחלוק על אותה תורה, הנביא הגיב באותה דרך, תוך שימוש באותם מטבעות לשון.

(המעוניינים להרחיב ולהעמיק בנושא מוזמנים לעיין בספרי צפנת ישעיהו בביאור פרק ה פסוקים יא-יד).

הבה נתפלל כי במהרה בימנו, תוך דבקות בתורת משה, נזכה גם אנו לחזות בהתגלות שפע נבואי שיעזור לנו לעלות רוחנית ופיזית במסילה העולה בית אל.

<p>לע"נ ר' אליהו כרמל ז"ל נלב"ע ח' באייר תשע"ו</p>	<p>לע"נ מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלב"ע י"ז בסיון תשע"ד</p>	<p>לע"נ רבי יעקב בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סג ז"ל</p>	<p>לע"נ ר' מאיר בן יחזקאל שרגא ברכפלד ז"ל</p>	<p>לע"נ מרת שרה ונגרובסקי בת ר' משה זאב ע"ה נלב"ע י' בתמוז תשע"ד</p>	<p>לע"נ הרב אשר וסרטייל ז"ל נלב"ע ט' בכסלו תשס"ט</p>
--	---	--	---	--	--

לע"נ יחזקאל צדיק ז"ל, נלב"ע י"א באייר תשע"ו
מש' ארץ חמדה' אבלה על מותו של חברנו האהוב הרב ראובן אברמן זצ"ל, חבר הנהלת 'ארץ חמדה' איש תורת אמת שגורה בפיו, מחנך דגול ואיש המעלה מכל הבחינות. לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת היידי

Eretz Hemdah

2 Bruriya St. POB 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה, ע"ר

רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

www.erezhemdah.org info@erezhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

חמדת האנציקלופדיה התלמודית

הפרשה בהלכה

שמירת המקדש

"ואתה ובניך אתך לפני אהל מועד" (יח,ב). ומה תעשו שם? אתם תהיו שומרי המקדש. וכי זקוק בית המקדש לשומרים?! אין שמירה זו אלא לכבודו של המקדש. משום כך נחשבת השמירה לאחת מעבודות הכהנים והלויים, והכהנים היו עושים עבודה זו כשהם לבושים בבגדי הכהונה שלהם. רק כשהיו ישנים, בין משמרת למשמרת אסור היה להם לישון בבגדי הכהונה. כיון שזו עבודה, יש מי שאומר שקטנים פסולים למלא תפקיד זה, וגילם של השומרים לא היה פחות מגיל עשרים. אמנם בגיל זה עדיין לא היו הכהנים והלויים כשירים לשאר העבודות שבמקדש, אבל עבודה זו התירו להם לעשות.

ועוד השלכה להיות השמירה עבודה: יש לעשותה בעמידה בלבד, ככל עבודה במקדש. אלא שבגלל התמשכותה של עבודה זו, כשהיו השומרים מתעייפים הותר להם לשבת (כמובן, לא לישון!). ואע"פ שאין ישיבה בעזרה, מכל מקום ישיבה זו היתה לצורך השמירה, ולכן הותרה.

הראשונים נחלקו בזמנה של השמירה. לדעת הרמב"ם היתה השמירה בלילה בלבד, ואילו לדעת מפרשי המשנה מס' תמיד נעשתה השמירה ביום ובלילה. ויש שחילקו בין מקומות השמירה, שבכיוונים מסויימים היתה השמירה במשך כל היממה, ואילו בשאר הכיוונים שמרו רק בחלק מהיממה - בענין זה נסתפקו אם חלק זה הוא ביום דווקא, או בלילה. לא היו ידועים אך לפני שנים ספורות.

ע"פ הערך בית-המקדש: שמירתו, כרך ג עמ' רלו-רלט

רפואה והלכה

העין

אִף לֹא אֵל אֶרֶץ זָבַת זֶזְלָב וְדָבַשׁ הִבִּיאֲתָנוּ וְהִתְנַן לָנוּ זְזֹזְלַת שְׂדֵה וְכָרֶם הָעֵינִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקֶר לֹא זַעֲלָה (במדבר טז יד)

מתוך: א. שטינברג, אנציקלופדיה הלכתית רפואית, מהדורה חדשה תשס"ו, כרך ו, ערך עין, טורים 123 – 155

העין במקרא ובחז"ל

אנטומיה

לגלגל העין הוא ארובת העין, היינו החלל בגולגולת שבו נמצאת העין [1], ונקרא כך מפני שהוא עגול כגלגל באדם ובנחש [2].

האישון [3] - יש אומרים, שנקרא כך מלשון 'איש קטן', על סמך ההנחה שדרך האישון נראים בני האדם בהקטנה רבה [4]; ויש אומרים, שנקרא כך על שהוא שחור ודומה לחושך [5]. ויש לאישון עוד שמות שונים. האישון באדם ובבהמה הוא עגול [6].

הלבן שבעין נחשב על ידי חז"ל כחומר שומני [7], שאין לו כל תפקיד בראיה, ולכן אין מומים בלבן [8].

הקשתית נקראת בלשון חז"ל בשם סירא [9].

גבות העיניים הם השערות שמעל העיניים [10]. בחז"ל הם מכונים גבינים [11].

עפעפיים מיוחסות במקרא גם לרקמה שמכסה את העיניים, כפי השימוש בימינו, וגם לכל העין [12]. בלשון חז"ל עפעפיים הם רק כפי שימושם כיום [13].

ריסים - בלשון חז"ל ריס משמש בעיקר לשערות שבעפעפיים [14], אך גם לעפעפיים עצמן [15].

תורשה - הלובן שבעין בא בתורשה מהאב, השחור (היינו האישון) שבעין בא בתורשה מהאם, והראיה באה מאת הקב"ה [16].

מרכז הראיה - על פי המקרא עולה, שמקור המשמעות של הראיה איננו בעיניים אלא במרכז גבוה יותר [17]. ואמנם לפי ידיעותינו כיום אין העיניים אלא הכלי שדרכו חודרים קרני האור, הופכים לאנרגיה חשמלית, ומגיעים לאונה העורפית של המוח, שבו מתפרשת הראיה ומשמעותה.

מרחק הראיה - לפי חז"ל טווח הראיה של אדם הוא ט"ו מיל [18], בעוד שראיה ברורה של עצמים היא עד מרחק של מיל אחד [19].

מיקום העיניים - יש בריות, כולל האדם, שעניינם נמצאים בקדמת הפנים לפניהם, ויש בריות שעניינם נמצאות בצדי פניהם [20].

דמעות - כאשר אדם עצוב, עיניו מפרישות דמעות [21]. חז"ל מחלקים את הדמעות לששה סוגים: שלוש יפות ושלוש רעות: של עשן, ושל בכי, ושל בית הכסא - רעות; של סם, ושל צחוק, ושל פירות - יפות [22].

מחלות עיניים

חז"ל תיארו שלבים שונים של דלקת העין [23]:
תחילה אוכלא - גרד המהווה סימן ראשוני לדלקת עיניים [24]; רירא - הפרשה מוגלתית מהלחמית [25]; דיצא - כאב מותח ודוקר בתוך העין, כביטוי לדלקת; דמא - היינו אודם וגודש בעין [26]; דמעתיא - דמעת-יתר; קדחתא - חום מקומי, מלשון קדחת; מרידה - יש מי שכתב, שהכוונה לבליטה של העין [27]; ויש מי שכתב, שהכוונה לזרימת ריר דלקתי [28]; סוף אוכלא - הגרד שנשאר כשריד אחרון לאחר שיפור הדלקת והיעלמות שאר הסימנים. כאשר ההפרשה הדלקתית מתייבשת על העפעף, היא הופכת לקרום הנקרא לפלופ [29].

חז"ל תיארו עוד הפרעות בתפקוד העין והעפעפיים [30].

מומים בעיניים

במקרא ובחז"ל מצינו תיאור של מומים שונים בעיניים. למומים אלו יש חשיבות הלכתית ביחס לכהן, אם פסול לעבוד במקדש; בכור בהמה, אם פסול להקרבה; ואשה, אם קידושיה בטלים. להלן תיאור המומים הללו:

גבן [31] - מי שאין לו שיער בגבות (גביני) העיניים, או שיש לו גבות רק מעל עין אחת [32], שהם כנראה ביטויים לצרעת; או מי שגבות עיניו ארוכות ותלויות מעל לעיניו, והוא נקרא שכבנא בלשון חז"ל [33]; או מי שיש לו גבות עבות [34]. כל אלו הם פירושים אפשריים למושג 'גבן' שבתורה [35].

דק [36] - מי שיש לו נקודות לבנות צפות בתוך השחור, והיינו מלשון דוק, שפירושו כיסוי, שענינו מכוסות על ידי רקמה דקה כמו צעיף [37], וקרוב לוודאי שהכוונה לירוד [38].

תבלול [39] - מי שהלבן שבעין נכנס לתוך השחור, והוא מלשון בלבול [40], ולפיכך הכוונה לחסר של קטע בקשתית [41]. ויש שכתבו, שהכוונה לחילזי או חלזון, ולפיכך מדובר ברקמה גידולית על פני העין [42].

חרוף [43] - הוא נקב, סדק, או פגם בעפעפיים [44].

יבלת [45] - יכולה להיות בכל מקום בגוף, ויכולה להיות גם בעין [46]. יש יבלת עם שיער, ויש יבלת ללא שיער [47]. מבחינה רפואית, יבלת היא גידול של החלק העליון של העור ממקור נגיפי.

חלזון או נחש [48] - רקמה מיותרת המכסה את הקרנית ומגיעה עד לאישון, ונקראת כך על שום צורתה כחלזון או כנחש. הזיהוי הרפואי של מצב זה שנוי במחלוקת [49], והוא יכול להתאים לקפל של רקמה מזווית העין לכיוון הקשתית והאישון [50], או לחלזון [51], היינו גידול קטן של בלוטות החלב בעפעפיים, או לשעורה [52], שהיא דלקת של בלוטות החלב בעפעפיים.

רואה את החדר ואת העליה כאחד [53] - היינו מי שרואה כמה דמויות ביחד, וכשמדבר עם חברו נראה כאילו הוא מסתכל באיש אחר [54], והיינו פזילה [55].

זויר [56] - יש מי שכתב, שהוא בעל עיניים בולטות [57]; יש מי שכתב שענינו חבויות [58]; ויש מי שכתב, שענינו משוטטות ללא מנוחה [59].

פרטי דינים

בעיניי אורה חיים

כהן - כהן שענינו זולפות דמעות, לא ישא כפיו, אלא אם כן הוא דש בעירו [60].

שבת - מחלת עיניים רצינית, דינה כפיקוח נפש לכל דבר. לפיכך, החושש בעיניו או בעינו ויש בו ציר, או שהיו שותתות ממנו דמעות מחמת הכאב, או שהיה דם שותת מהן, או שהיה בהן קדחת, וכיוצא בחלאים אלו, הרי זה בכלל חולה שיש בו סכנה, ומחללים עליו את השבת. במה דברים אמורים, כאשר סימנים אלו הם בתחילת המחלה או באמצעיתה; אבל אם הם בסוף המחלה, וכבר קרובה העין להירפא, ולא נשאר בה אלא מקצת חולי, אין מחללים עליו את השבת [61].
על כן צריך לחלל שבת כדי לטפל במחלות חריפות או בחבלות בעיניים, ואפילו אם מדובר בעין אחת. לעומת זאת, מי שסובל מדלקת קלה בעיניים, ואפילו אם יש הפרשה, אלא שהיא אינה מזוהמת, או שכבר נתרפאה מחלת העיניים, אלא שעדיין קודחת קצת ויש בה אדמומיות, וכן אם יש כאבים חזקים בעיניים, דינו כחולה שאין בו סכנה.
מי שיש לו רק מיחוש קל בעיניים, אסור לו לעשות שום טיפול רפואי בשבת וביום-טוב, משום איסור גזירת שחיקת סממנים [62].

בעיניי יורה דעה

בקור חולים - אין מבקרים חולי עיניים, כי הדיבור קשה למחלת עיניים [63].

מילה - תינוק שיש לו כאב עיניים מועט, ממתנינים לו עד שיבריא, ואחר כך מלים אותו מיד, כדין מחלה באחד מאיבריו [64], אבל אם כאבו לו עיניו כאב גדול, ממתנינים לו עד שיבריא, ואחר כך סופרים שבעה ימים מעת לעת, ואז מלים אותו, כדין מחלה בכל הגוף [65], והכוונה בכאב גדול, כשהכאב הוא בדרגה שמחללים עבורו את השבת [66].
תינוק הסובל מהפרשות מהעיניים - יש מי שכתב, שאם לדעת הרופאים לא מדובר בדלקת חיידקית, אלא בתגובה כימית בלבד, יש להמתין עד שיבריא, ואחר כך מלים אותו מיד, ואם מדובר בדלקת חיידקית, יש להמתין שבעה ימים לאחר ההבראה [67];

יש מי שכתב, שבדלקת תגובתית אפשר למולו מיד, ואפילו אם עדיין יש הפרשות מהעין; ובדלקת חיידיקית, אם לדעת הרופא לא מדובר במחלה כללית, יש למולו מיד כשיבריאה מבלי להמתין שבעה ימים [68].

בענייני אבן העזר

מומי עיניים באשה - עיניים טרוטות נחשבות כמום באשה [69].
אשה שצריכה לפתוח עיניה בכוח כדי לראות [70], הרי זה מום לעניין שידוכים [71].

מומי עיניים באיש - משודך שסובל ממחלת עיניים המתבטאת בדמעת מתמדת, והאשה טוענת שהוא מאוס עליה בגלל זה, יש מי שכתב, שאין הדבר ברור שהפרעה זו תגרום למיאוס, ולכן צריכה להישבע שאמנם מאוס עליה בגלל סיבה זו [72].

עגונה - שינויים במבנה גבות העיניים ושינויים במבנה העין ומרכיביה נידונו בפוסקים אם הם מהווים סימן מובהק להכרת המת, לצורך היתר עגונה [73].

מקורות והערות

[1] נידה כג א; שם כד ב; [2] נידה שם, וברש"י שם ד"ה באוכמא; [3] דברים לב י; תהלים יז ח; משלי ז ב; [4] ראה ר"י גיאנת, ס' השרשים, רד"ק ס' השרשים, שורש איש, בשם אביו; רבנו בחיי דברים דברים שם; שפתי חכמים על רש"י דברים שם; [5] רש"י תהלים יז ח; רש"י משלי ז ב (ואגב, מה שכתב רש"י דברים שם, שהאישון הוא השחור שבעין שהמאור יוצא הימנו, צ"ע שהרי המאור נכנס לתוכו. וראה במדבר רבה טו ה - אין אתה רואה אלא מתוך השחור. ומה שכתב רש"י, דברים שם, איננו ברור); [6] נידה כג א, וברש"י שם ד"ה דומות; [7] בכורות לח ב, על פי הפסוק יצא מחלב עיניו - תהלים עג ז, וראה בתוס' שם ד"ה יצא; [8] בכורות שם. וראה רש"י בכורות לח סוע"א; [9] בכורות לח א, וברש"י שם ד"ה לבן כתב שהוא מלשון שורה. וראה בפיהמ"ש לרמב"ם בכורות ו ב, מהדורת קאפח; [10] ויקרא יד ט; [11] ב"ק ק"ז א; משנה בכורות ז ב; [12] ירמיה ט יז; תהלים יא ד; משלי ו ד; איוב טז טז; [13] שבת קט א; [14] תוספתא נגעים ח ה; סנהדרין קד ב. וראה תוס' בכורות מג ב ד"ה ושנשרו; [15] ראה משנה בכורות לח א, רגמ"ה שם, תוס' שם מג ב ד"ה ושנשרו, ופיהמ"ש לרמב"ם בכורות ו ב (ומה שכתב רש"י בריש עמי ב, שהיינו בת-עין, כוונתו גם כן לעפעפיים, וכדכתב להלן מג ב ד"ה ריסי עיניו); וקידושין לא א; [16] נידה לא א; [17] ראה ישעיה י; שם מג ח. וראה תוס' ע"ז כח ב ד"ה שורינא; [18] ראה בכורות נד ב, בעניין מעשר בהמה; ירושלמי ב"ק ז ז, בעניין גידול בהמה דקה. וראה עוד בשו"ת אגרות משה חאו"ח ח"א ס' קלט, בעניין עירוב במנהטן, ושם חאו"ח ח"ג ס' פה, בעניין קריעה על מקום המקדש. וכן ראה בשו"ת בצל החכמה ח"ג ס' מ, בעניין ברכה על ראיית בית קברות. מיל אחד הוא 960 מטר או 1152 מטר, לפי השיטות השונות בחישוב אגודל; [19] ראה חגיגה כ ב, בעניין טומאה; יומא סז א, בעניין השעיר לעזאזל; בראשית רבה נג יג, בעניין הגר ושמעאל; [20] נידה כג א; [21] ישעיה כה ח; ירמיה לא טז; משנה סוטה ז ח; [22] שבת קנא ב. וראה באיכה רבה ב יט, בשינוי גירסא; [23] ביצה כב א; ע"ז כח ב; בכורות מד א; [24] <18>פרוסי, עמ' 268, ויאסטרוב בספר מילים ע"י אוכלא. וראה ב.ל. גורדון, הרופא העברי, ב: 77, 1938, שהכוונה להתכווצות והתנוונות לגלגל העין בעקבות דלקת ממושכת, אך אין זה הסבר מתקבל על הדעת, לאור העובדה שמדובר בתחילת התהליך. ביחס למושג אוכלא - לפי רש"י (ע"ז שם ד"ה תחלת), הכוונה למחלה באופן כללי. וראה פרוסי שם, שאין לו מקבילה, והמשמעות לא ברורה; [25] כנראה הכוונה ל-conjunctivitis; [26] על פי ר"ח וערוך - עין שיש בה דם; [27] לפי רש"י ע"ז שם ד"ה שמרדה הוא משורש מרידה, שמנסה לצאת החוצה, והיינו exophthalmos; [28] ערוך עי' מרד(א); רב האי גאון, פיהמ"ש לרמב"ם, ור"ש נגעים ו ח, בהסבר 'המרודין'; [29] משנה מקוואות ט ב; נידה סז א; [30] ראה באנציקלופדיה הלכתית רפואית שם; [31] ויקרא כא כ; [32] בכורות מג ב; [33] בכורות מד א. והיינו trichomegalia. וראה ב"ק ק"ז א, שרבי יוחנן בעת זקנתו היו לו גבות עיניים ארוכות מאד ומכסות את עיניו; [34] בכורות מג ב - שיש לו גבינין הרבה, והיינו hypertrichosis; [35] כס"מ ביאת המקדש ח ד; [36] ויקרא כא כ; [37] בכורות לח ב. וראה רש"י ורד"ק עה"פ. אמנם ראה א"ע שם, שפירש מונח זה כמתייחס לאדם שקומתו נמוכה (ואולי כוונתו לאדם רזה, כמו 'דקות בשר' - בראשית מא ג). פירוט יד' שונים בגמרא וברמב"ם ביאת המקדש ז ה. וראה פ.א. אברהם, הרפואה פח: 424, 1975, הסבר הצורות השונות. וראה עוד באוצה"פ ס' לט סקל"א אות יא, מה שהביא משו"ת חוט המשולש לר"י דיוואן ס' י; [38] היינו cataract. וכן כתב יאסטרוב בספר מילים; [39] ויקרא כא כ; [40] בכורות לח א; שם מד א. וראה א"ע עה"פ שם, ביחס למקור הלשוני; [41] היינו coloboma - ראה ב.ל. גורדון, הרופא העברי, שנה יא חוב' ב, עמ' 57 ואילך, 1938. וראה בכורות שם, שיש מצב שהלבן נכנס לשחור, ויש מצב שהשחור נכנס ללבן, והיינו coloboma של הלבן או של הקשתית; [42] תרגום אונקלוס ותרגום יונתן, ויקרא שם. וראה בנידון התרגומים הללו בתו"ש כרד כד (תרגומי התורה), פ"ז אות ו*; [43] ויקרא כב כב; [44] רש"י ותרגום יונתן עה"פ; רמב"ם ביאת המקדש ז ד. וראה בכורות מא א; [45] ויקרא כב כב. והיינו verruca; wart - ראה רש"י עה"פ; [46] בכורות מ ב; [47] בכורות שם. וראה כס"מ איסורי מזבח ב ב; [48] בכורות לח ב. והם שני מושגים נרדפים לאותו מצב; [49] ראה פיהמ"ש לרמב"ם בכורות שם; ראב"ד ביאת המקדש ז ה; [50] היינו pterygium; [51] chalazion; [52] היינו sty; [53] בכורות מג ב - מד א; [54] רמב"ם ביאת המקדש ח ו; [55] strabismus; [56] בכורות מד א; [57] רמב"ם ביאת המקדש ח ו, ובכס"מ שם. כנראה הכוונה ל-exophthalmos; [58] רגמ"ה שם. כנראה הכוונה ל-endophthalmus; [59] רש"י שם ד"ה תנא, על פי תיקון השטמ"ק שם. וכנראה הכוונה לניוד עיניים nystagmus. וראה עוד דוגמאות באנציקלופדיה הלכתית רפואית שם; [60] מגילה כד ב; טושו"ע או"ח קכח ל; [61] ביצה כב א, ובריי"ף ומאירי שם; ע"ז כח ב-כט א; רמב"ם שבת ב ד, י; טושו"ע או"ח שכח ט; מ"ב שם סקכ"ד. וראה הגה' הרי"ב פרנקל לטו"ע שם, ובס' פקוח נפש ס' טו אות ט, בעניין הבדלים בפירוט המחלות בין הרמב"ם לטו"ע; [62] מ"ב ס' שכח סקס"ד; [63] נדרים מא א; רמב"ם אבל יד ה; טושו"ע יו"ד שלה ח; [64] רמב"ם מילה א טז; טושו"ע יו"ד רסב ב; [65] רמ"א שם; [66] ש"ך שם סק"ד; [67] שו"ת ציץ אליעזר ח"ג ס' פב סק"ז; [68] הגר"ח"פ שיינברג, מוריה, ז, תמוז, תשמ"ב; [69] תענית כד א. ומה שכתבה הגמ' שם, שאשה שענייה יפות אין כל גופה צריך בדיקה למומים אחרים, הוא בוודאי על דרך ההגזמה, שהרי ידוע שיכולים להיות מומים בחלקי גוף שונים גם כאשר אין כל מום בעיניים; [70] היינו ptosis; [71] שו"ת חות יאיר ס' קכ. וראה בשו"ת שבות יעקב ח"א ס' קד; [72] גבעת פנחס ס' עד, הובא באוצה"פ ס' נ סקל"ו אות יג; [73] ראה אוצה"פ ס' יז סקצ"ט לוח הסימנים אות לא, ושם אות' עט-פח.

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניציבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביור מקיפים במקורות בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.

זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

Karlsruhe, Germany

קרלסרוואה, גרמניה

כסלו תשנ"ג

סמכות הרב האזורי ביחס לקהילה, בעניין בחירת שו"ב, חזן ורב מקומי

שאלה

האם רב-מדינה או אנשי העיר קובעים, מי ימונה לשו"ב, חזן או רב. אבקש תשובה בשני מישורים.

1) כשיש חוקה בקהילות המדינה כי רק לרב האזורי המילה האחרונה בנושא.

2) כשאין חוקה בקהילות המדינה הקובעת כי לרב האזורי המילה האחרונה בנושא. פירוט לנ"ל.

במדינות גרמניה מקובל כי כל כמה ק"ק מאוחדות בועד מרכזי המורכב מנציגי הק"ק הבוחרים גם רב אזורי הנקרא - (Landesrabbiner).

עתה, באם אחת הק"ק מעוניינת להעסיק מטעמה שו"ב, חזן או רב המקובל עליהם, האם חייבים הם לקבל הסכמת הרב האזורי?

אבקש תשובה בשני האופנים אותם הזכרתי בני"ל 1, 2.

נ.ב. אם יש קפידה מצד הרב האזורי, לא מתוך טעם הלכתי אלא מתוך אינטרס פוליטי אישי, האם חייבים בכלל להישמע להוראותיו?

תשובה – שאלות הבהרה

לאחר עיון בשאלתך לא נוכל לענות עליה מבלי לקבל תשובה מפורטת לשאלות הבאות:

א. מהן הסמכויות שהעניקו הקהילות לנושא בתואר "רב אזורי"?

ב. האם בקהילה זו כבר מועסק שו"ב, חזן או רב? ואם כן, מדוע היא מעוניינת להעסיק שו"ב, חזן או רב נוסף?

ג. מי הוא הקובע במינויים בתוך הקהילה, רב הקהילה? אנשי הקהילה? ועד בית-הכנסת? ומה מקומו של הרב האזורי במערכת זו?

ד. מהו הבסיס לחוקה, אם יש כזו, ומה נאמר בה, ביחס לסמכויות הרב האזורי - הסכמת קהל או חוק מדינה? גם לאחר שנקבל תשובות לשאלות אלה, לא נוכל לתת תשובה למקרה ספציפי בלי לקבל את טענות שני הצדדים.

הבהרות

לפנייתכם אלי בשאלות הבהרה אתחיל לענות מהסוף להתחלה ע"מ להקיף את העניין.

שאלתכם מס' 4.

תשובה: הנני לציין כי אין צד שני בשאלתי ולא קיימת במקום בעיה של מחלוקת וכדומה.

בנוגע לסמכויות של רב אזורי אין שום חוקה כתובה בנושא הן בחוקה הממשלתית והן בחוקה הפנימית של ברית הקהילות. שאלתכם מס' 3.

תשובה: הקובעים בתוך הקהילות הם הועד הנבחר שהוא הדובר של בוחריו אנשי הקהילה, ועד בית הכנסת כאחד. הועד אוטונומי (בלעדיו) לגבי החלטותיו, ואין שום גורם היכול להתערב בנעשה בקהילתם, ולהכתיב להם כיצד ומה לעשות. הרב של הקהילה אחראי במסגרת החוזה אשר יש לו עם הועד הנזכר לגבי כל הקשור בענייני הדת, וכן התחייב הועד הנזכר במסגרת החוזה כי כל הנעשה בקהילה יעשה אך ורק לאור ההלכה הכתובה בשולחן ערוך.

לגבי שאלתכם מס' 2.

תשובה: בקהילה משמש הרב המקומי גם כחזן בעל קורא ומורה. ועד הקהילה רואה ברב כמנהיג רוחני המשמש אותם גם במקצועות הנזכרים.

לגבי שאלה מס' 1.

תשובה: אין שום סמכויות מטעם ברית הקהילות לנושא בתואר רב אזורי.

אצפה לתשובתכם ההלכתית, כל זה ע"מ שבאם תתעורר איזו בעיה בנושא באחד משני האופנים 1 + 2 תהיה התשובה ברורה. אין רואה אני מניעה לתשובה ההלכתית המתבקשת ככתוב "ועשית ככל אשר יורוך" הם ולא אחרים, וכי מציון (לא) תצא

תורה?

תשובה

מינוי חזן, שו"ב או רב לקהילה צריך להיות בהסכמת כל אנשי העיר¹. אם יש ויכוח בקהילה, צריך להכריע על-פי הרוב, בתנאי שהכרעה תהיה כדעת רוב בעלי-זכות ההצבעה מתוך כולם², במעמד כולם. אבל אם יש לקהילה ועד מוסמך, זכותו הבלעדית לבחור את השליחים של הציבור³.

במינוי חזן או שו"ב בקהילה צריך את הסכמת חכם העיר שהוא הרב מרא דאתרא, ואם אינו מסכים, לא תועיל אפילו דעת כל אנשי העיר⁴.

נראה שלרב האזורי במדינת גרמניה אין סמכות בקביעת מינוי חזן, שו"ב או רב בקהילות⁵.

תשובה זו אינה מהווה התייחסות למקרה ספציפי אלא בירור הלכי בלבד.

- 1 שו"ע או"ח (סי' נג סעיף יט) - אפי' יחיד יכול לעכב ולומר, איני רוצה שפלוגי יהיה חזן. וכתב ה"משנה ברורה" (שם ס"ק נא) שהכוח לעכב הוא בעת ההתמנות, אך אם כבר התמנה, אין היחיד, ואפילו חצי הקהל, יכולים להעבירו, כיון שלא עשה שלא כהוגן (ועיין ב"משנה ברורה" סוף ס"ק נג שעכוב היחיד למינוי ש"ץ הוא רק בזמנם, שהש"ץ היה מוציא היחיד ידי חובתו). ובס"ק נב כתב ה"משנה ברורה" שהכוח לעכב הוא כשאפשר למצוא מועמד אחר כמותו, באותם הדמים. ובס"ק נג כתב שהוא הדין בכל המינויים, שיכול לעכב, וכתב בספר "בית דוד" לר' דוד ב"ר חיים צבי שו"ב (ה'ל' שחיטה סי' א ס"ק ז אות א) שכל שכן במינוי שו"ב, דאין מאכילין לאדם דבר האסור לו.
 - 2 רשב"א, מובא ב"בית יוסף" (חושן משפט סי' יג), שו"ת "דבר משה" לר' משה תאומים (מהדורא קמא סי' צב) ומהרש"ם (ח"ב סי' קט).
 - 3 "משנה ברורה" (שם ס"ק נג) בשם "פרי המגדים": ועכשיו המנהג שהולכים אחר ז' טובי העיר או אחר הנבררים מן הקהל על זה, כל מקום לפי מנהגו. וכמו כן ב"בית דוד" (שם) ובשו"ת "דבר משה" (שם).
 - 4 שו"ת "דבר משה" (שם) על-פי גמרא בבא בתרא (דף ט ע"א בהנהו טבחיל), וכן נפסק בשו"ע חושן משפט (סי' רלא סעיף כח) וב"פתחי תשובה" (שם ס"ק ו).
 - 5 א. לפי תשובתך מיום י"ד בטבת סעיף 4 אין לברית הקהילות שום סמכות ביחס לנושא בתואר רב אזורי, וכן גם נתברר לנו במחלקה לתפוצות שבמשרד הדתות.
- ב. בחוזרי מנכ"ל משרד הדתות מבורר שרב-שכונה צריך להמלצת רב העיר לשם קבלתו לתפקיד רב-שכונה, וכן צריך רב-העיר להסכמת מועצת הרבנות הראשית כדי לכהן כרב-עיר. ואולם למינוי רב במושב אין הכרח בהסכמת רב המועצה האזורית, ואם אנשי המושב בחרו באדם מסוים לכהן כרב, רשאית המחלקה לרבנים במשרד הדתות לאשר את מינויו, אף אם רב המועצה האזורית מתנגד לו.
- נראה שתפקיד רב אזורי במדינתכם מקביל לרב מועצה אזורית בארץ-ישראל מבחינת כפיפות הרבנים בקהילות כלפיו, ואין הוא נחשב למרא דאתרא שהסכמתו נחוצה למינויים בקהילה.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

מתפללים לרפואתה השלימה של **אורית בת מרים** בתוך שאר חולי עם ישראל

חדש – "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו. בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

